

Katleen van Langendonck

‘The role of the artist is to disappear’

OVER DE LABYRINTEN VAN ENRIQUE VARGAS

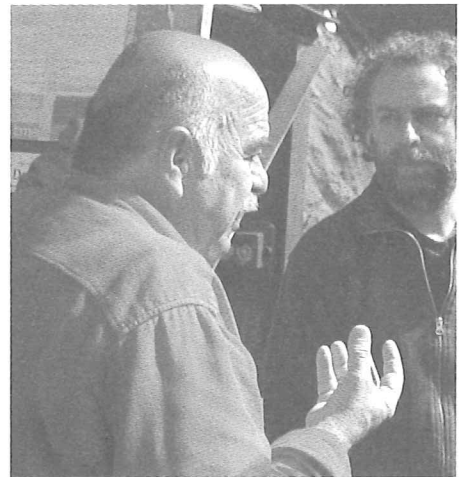
Ars moriendi/Ars vivendi – De kunst van het sterven/De kunst van het leven – was het thema van het voorbije Time Festival. Artistiek leider en artiest-in-residentie Enrique Vargas, Time en Nieuwpoorttheater ruilden ratio in voor emotie en zintuiglijkheid, met als vertrekpunt de grens-ervaringen leven en dood, en de herinnering die het laatste aan het eerste koppelt. Het hart van het festival was het labyrint van Vargas en zijn Teatro de Los Sentidos. De voorstelling kwam tot stand in samenwerking met een aantal Belgische acteurs en onderzoekers, die via workshops experimenteerden met de sensuele taal van Vargas en nieuwe mogelijkheden onderzochten voor zijn labyrint. Aan één van die workshops nam ik zelf deel. Dit artikel is dan ook deels een verslag van een werkmethode, deels een bespreking van een labyrintische ervaring.

New York. La MaMa. Jaren zestig. De Colombiaanse theatermaker-antropoloog Enrique Vargas shockeert een zeventigtal toeschouwers met zijn performance *New York taken by the nose*. Op scène wordt vlees in alle stadia getoond en gebakken: rauw, saignant, à point, bien cuit, verbrand, rottend. Doel van dit geurspel was het publiek te doen overgeven, als protest tegen de Vietnam-oorlog.

Hoewel geur en andere zintuigen nog steeds centraal staan in zijn werk, lijken de poëtische voorstellingen die Vargas nu maakt op het eerste zicht de tegenpool van dit politiek actie-theater. Toch is zijn theater nog steeds politiek, al heeft hij de shock ingeruild voor de suggestie: enerzijds omdat hij de toeschouwer/bezoeker via zintuiglijke ervaringen wil transformeren tot een ‘ander’ iemand, anderzijds omdat hij, zoals Geert Opsomer zegt in het *Time Festival Magazine*, het échte participatiedebat aangaat door de toeschouwer te laten meespelen in plaats van te laten consumeren.

De paradox van Vargas’ theatertaal is net die combinatie van een (utopisch) geloof in een bevrijd lichaam en het centraal plaatsen van het energetische, performatieve lichaam zoals dat gebeurt in het postdramatische theater. Vargas, kind van Derrida en Grotowski: hij creëert lege plekken, die de toeschouwer kan invullen met collectieve en individuele vergeten herinneringen. Geen plot, geen tekst, maar dikke lagen bewustzijnsstructuren.

Waarom is Grotowski taboe geworden in de Vlaamse podiumkunsten sinds de jaren tachtig, vraagt Opsomer zich af. Vargas brengt een deel van Grotowski’s leer terug tot leven en koppelt het aan wat ondertussen – en misschien wel onder Vargas’ invloed – trendy is in de Vlaamse podiumkunsten: het (her)gebruik van performance-elementen.

Enrique Vargas (links) en Geert Opsomer (rechts)
foto Stephan Desmet

Zoals *New York taken by the nose* zijn plaats vond in de Eat Art-beweging¹, als een deel van de happenings én van de Performance Art-beweging, zo voelen de labyrinten zich thuis tussen de sprookjesbordelen van Peter Verhelst, de acties van Benjamin Verdonck, de dozen van Art Point M, de parcours van Kris Verdonck/Aernoudt Jacobs en van Davis Freeman of het taxithéâtre van Théâtre Vingt-Sept, om slechts enkele voorstellingen/installaties op te noemen die recent in België gemaakt of getoond werden. Voorstellingen die balanceren op de grens tussen beeldende kunst, theater en dans. Waar een toeschouwer reiziger, gast, bewoner of acteur wordt. Waar men het begrip ruimte aftast en het lichaam van acteur én toeschouwer in een zintuiglijk spel centraal stelt.

Less is more

Is meestal de eerste opmerking die Vargas geeft na een improvisatie. Zijn theater vertrekt van de lege ruimte. Bedoeling van de improvisaties is die ruimte in te vullen met je eigen verbeelding, bijvoorbeeld door opdrachten als ‘vertel een verhaal met twee vingers’. Vargas zelf, die nochtans niet gelooft in educatie in de zin van aanleren, doet het één keer voor, als hij met een touw een verhaal over een fietser in het Andesgebergte vertelt. De betovering en bewondering is groot: het is een onmiddellijke duik in de magische Zuid-Amerikaanse wereld van Márquez. Later toont hij ons ook een documentaire over de verbeeldingskracht, openheid en flexibiliteit van spelende kinderen op een speelplaats.

De kracht van het niets, van de suggestie, daar gaat het om. Een opgeschorte lezing, zodat je niet meer leest maar beleeft. Vargas: ‘Het sterkst is wat ik niet zag: een gesloten